

Steinerova pedagogika, waldorfská škola

Miluše Kubíčková

Když se v přítomnosti idea sociální trojčlennosti v praxi neprosadila, zaměřil se nezdolný optimista Rudolf Steiner na budoucnost. Mostem k ní měla být výchova nové generace v duchu pedagogiky vycházející z anthroposofie. Ve všeobecné nauce o troj členném člověku v jeho vývojových fázích jako základu své pedagogiky využil vlastní praktické pedagogické zkušenosti, získané již za svých studií ve Vídni, kde tehdy působil jako domácí učitel. Tyto i další poznatky o prioritě duševně- duchovního článku ve výchově Steiner promítl do spisů *Výchova dítěte a metoda vyučování*, *Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy* aj.

K charakteristickým znakům anthroposofické pedagogiky patří výchova tří skupin dvanácti smyslů, výchova podle letory, temperamentu dětí, důraz na střední článek dítěte, na rytmický systém a zejména vazba didaktiky a procesu výchovy na odlišná stadia dětského vývoje, jenž probíhá v sedmiletích. Dítě do sedmi let, do výměny zubů, je jako houba, učí se pouze napodobováním. Proto potřebuje, aby svět zastoupený učitelem byl dobrý a láskyplný. V druhém sedmiletí se rozvíjí city a obrazotvornost a lehce se připravuje tvorba úsudku. Dítě do 14 let proto touží, aby svět byl krásný, potřebuje vzhlížet k ideálům. Závažným rozhraním je doba puberty, kdy se duše probouzí k samostatnosti, ke svobodě. Potom jakoby potřetí narozená bytost až do úplné dospělosti v jednadvaceti letech touží, byt třeba podvědomé, po světě, kterého by si mohla vážit. Jak náročný je proto dnes úkol učitele, aby dokázal takovýto svd svou osobností dospívající mládeži představit!

Proto jsou požadavky kladené na učitele waldorfských škol opravdu velké. Jedná se nejen o sílu iniciativy, trpělivost a vytrvalost, ale o soustavný zájem o svět, o postoj k pravdě, o fantazii a humor, o umění vnášet rytmus do všech činností a pře devším o osobní odpovědnost. K elementárním podmínkám, aby mohl učitel těmto náročným požadavkům dostát, jsou dobrovolná duševní cvičení v rámci sebevýchovy.

V poslední době velkého nárůstu waldorfských škol (v 58 zemích celého světa je jich téměř 960, vedle mnoha set škol mateřských, několika vysokých a řady středisek pro vzdělávání učitelů) začíná se v poměru k jejich „alternativním příbuzným“ - škol Montessori, Freineta, Tolstého aj. - zřetelněji ukazovat, v čem je pedagogika Rudolfa Steinera při vši podobnosti zcela specifická. Řada zahraničních výzkumů již prokázala, že kvalita waldorfských škol nezávisí tolik na organizačních formách a objemu vědomostních požadavků, ale především na jejich sociálním klimatu. Rozhodujícím faktorem je zde tvořivá spolupráce učitelů s žáky a rodiči, bez jejichž dobrovolné pomoci by se škola nemohla úspěšně rozvíjet.

Originální Steinerova pedagogika se plně uplatnila v novém typu školy nazvané „waldorfská“. Pojmenování bylo převzato podle jména továrny Waldorf-Astoria, jejíž majitel Emil Molt pomohl založit první školu pro děti dělníků ve Stuttgartu v r. 1919. Byla jakýmsi pokračováním přednášek pořádaných v továrně pro vzdělání dělníků. Tito, když si uvědomili, jak byli za mlada o vzdělání ochuzeni, iniciovali myšlenku založit školu pro vlastní děti. Velkomyslný a anthroposoficky naladěný Emil Molt pak spolu s Rudolfem Steinerem přání dělnických rodičů splnil. Dne 25. dubna 1919 na schůzce Rudolfa Steinera, Emila Molta a dalších aktivistů Karla Stockmeyera a Herberta Hahna došlo k zásadnímu rozhodnutí založit nový typ svobodné školy. Jednalo se přitom nejen o konkrétní plán k založení školy, ale o sociální a kulturní pedagogiku v širokém smyslu. Po vstupním kurzu pro nastávající učitele byla 7. září téhož roku ve Stuttgartu slavnostně otevřena první svobodná waldorfská škola.

Ještě ve dvacátých letech vzniklo několik waldorfských škol v Německu a jinde v Evropě. V Praze Rudolf Steiner přednášel o otázkách výchovy několikrát, poprvé v r. 1907 a naposledy r. 1924, a to na téma *Výchova a vyučování na základě skutečného poznám člověka*. Nadšenou propagátorkou waldorfské školy v českých zemích byla Steinerova žačka Julie Klímová, bohužel s malou odezvou.

Nenašla se totiž žádná pedagogická osobnost, kteří by se novému vzdělávacímu umění chtěla věnovat. Waldorfskou školu ve Stuttgartu navštívili v r. 1921 také představitelé zlínských škol. Ani tato návštěva nepřinesla nějaký užitek, ačkoliv o tom psali ódy: „Nemají paragrafy, nic nezakazují, a výsledky tak překvapivé. Odkud to? Lásky a nadšení vpravdě vzdělaného učitelstva k dětem a povolání.“

Půda pro vznik waldorfské školy byla připravena až po r. 1990 v době šíření myšlenky alternativních škol. Z anthroposofů se o vznik waldorfské školy zasloužila Jana Mildeová za podpory pedagogů doc. Karla Rýdla, profesora Zdeňka Heluse a nadšených učitelů, zástupců občanského sdružení Přátel angažovaného učení, tzv. PAU.